Lectoratul – instrument de păstrare şi promovare a identităţii culturale?! Studiu de caz: Lectoratul de limbă, cultură şi civilizaţie românească de la Université de Provence (Aix-Marseille I, Franţa)

Maria ALDEA

0. Introducere

Prezentarea pe care o propunem are ca scop nu o analiză a teoriilor şi direcţiilor ce privesc conceptul de „identitate", ci, după cum însuşi titlul indică, se vrea o punere în discuţie a importanţei şi necesităţii existenţei lectoratelor de limbă, cultură şi civilizaţie românească în lume. Pentru că, în opinia noastră, configurarea identităţii culturale a unui grup, a unei comunităţi, a unui popor într-un spaţiu multi- sau pluricultural şi multi- sau plurietnic, mă refer aici la cel al Uniunii Europene, nu se realizează nici pe criterii politice, nici economice, ci doar culturale. Promovarea valorilor culturale (limba, literatura, muzica, arta, teatrul etc.) este ceea ce individualizează şi identifică în diversitate, pe de o parte, şi ceea ce realizează liantul cu unul sau mai multe spaţii culturale, pe de altă parte.

Aşadar, ceea ce dorim noi prin această prezentare este identificarea mijloacelor, politicilor culturale care ar trebui construite şi implementate pentru susţinerea concretă a lectoratelor româneşti în lume.

1. Ce este lectoratul?

În conformitate cu defiţia pe care *DEX*[1]-ul ne-o oferă, „2. Catedră în învăţământul superior în care se predă limba (şi cultura) unui popor străin, adesea cu profesori din ţara respectivă. – Din germ. Lektorat", lectoratul este rezultatul unui acord bilateral între două ţări, respectiv, între două ministere şi, implicit, între două instituţii de învăţământ superior, ce are ca scop, pe lângă predarea limbii, culturii şi civilizaţiei unui popor, şi diseminarea valorilor culturale ale acestuia.

1.1. Argument

Am ales abordarea acestui subiect, deoarece, în prezent, funcţionăm ca lector de limbă, cultură şi civilizaţie românească la Universitatea din Provence (Aix-Marseille I, Franţa) şi, în consecinţă, putem afirma că suntem în contact direct cu tot sau aproape tot ceea ce implică existenţa şi funcţionarea unui lectorat.

Mai mult, am luat în discuţie această temă pentru că noi considerăm că România şi românii se pot afirma, se pot impune în spaţiul european, şi, în particular, în cel francez, în plan cultural – istoria ne demonstrează acest lucru –, în sensul că pot lucra, prin transmiterea valorilor culturale, a patrimoniului cultural, pentru şi la destinul pozitiv al României.

[1] *DEX = Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ediţia a II-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1998, *s. v. lectorat*.

BDD-V2356 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:23 UTC)

2. Lectoratul de limbă, cultură şi civilizaţie românească de la Université de Provence (Aix-Marseille I, Franţa)

Nu putem vorbi despre lectoratul românesc de la Université de Provence fără să facem un scurt istoric al acestei universităţi.

Universitatea din Aix a fost creată la începutul secolului al XV-lea printr-o decizie a lui Louis II d'Aragon, avându-şi sediul de la crearea ei şi până în anul 1954 pe strada Gaston de Saporta, la numărul 23, în hotelul Maynier d'Oppède, care găzduieşte astăzi Institutul de studii franceze pentru studenţii străini[2].

Din luna ianuarie a anului 1971, în Academia din Aix sunt create două universităţi: Universitatea Aix-Marseille I sau Université de Provence (ce cuprinde Facultatea de Litere, Facultatea de Istorie, Facultatea de Geografie, Facultatea de Limbi Străine Aplicate) şi Aix-Marseille II sau Université de la Méditerranée (ce grupează astăzi Facultatea de Ştiinţe Economice şi Facultatea de Informatică). Din anul 1973, va fi creată o a treia universitate, Aix-Marseille III sau Université Paul Cézanne (ce înglobează astăzi Facultatea de Drept, Facultatea de Economie, Facultatea de Ştiinţe şi Tehnici).

În cadrul Université de Provence (Aix-Marseille I)[3] funcţionează, în prezent, aşa-numitele U.F.R.-uri (Unités de formation et de recherche). Unul dintre aceste U.F.R.-uri este E.R.L.A.O.S.-ul (Études romanes, latino-americaines, orientales et slaves). Exceptând engleza, germana (U.F.R. L.A.G. – L.E.A.), provensala (U.F.R. – L.A.C.S.), sanscrita şi greaca modernă (U.F.R. Civilizaţii şi Umanităţi), toate celelalte limbi de circulaţie de la Universitatea din Provence sunt predate în cadrul U.F.R. – E.R.L.A.O.S. Acesta grupează nouă departamente. Şapte dintre aceste departamente oferă o formaţie completă de studii (licenţă, master, doctorat)[4]: spaniolă şi latino-americană, italiană, portughezo-braziliană, ABTHIS (arabă, berberă, turcă, ebraică, iraniană şi semitică), chineză şi limbi slave, în timp ce departamentul de lingvistică comparată a limbilor romanice şi de română, precum şi cel de limbi diverse (armenă, hindi şi japoneză) prezintă o gamă variată de opţiuni.

În cadrul Departamentului de Lingvistică Comparată a Limbilor Romanice şi de Română funcţionează şi Lectoratul de Limbă, Cultură şi Civilizaţie românească.

Acest lectorat a fost creat în anul 1970, fiind afiliat Departamentului de Lingvistică Franceză, ce-l avea ca şef de departament pe profesorul Jean Stefanini. Primul lector român a fost profesorul Valeriu Rusu[5]. În urma demersurilor profesorului Valeriu Rusu, Lectoratul de limbă, cultură şi civilizaţie românească a fost plasat în cadrul Departamentului de Limbi Romanice (reprezentat prin profesorul Jean-Claude Bouvier), cu timpul fiind afiliat Departamentului de Lingvistică Comparată a Limbilor Romanice şi de Română, creat ulterior.

[2] Vezi Sonia Mabelly, *Souvenirs. La Faculté des Lettres d'Aix de 1950 à 1987*.

[3] Vezi *Guide de la recherche. Secteur Lettres et Sciences Humaines (1er Janv. 1979 – 31 déc. 1982)*, Publications de l'Université de Provence, 1985; *Guide de la recherche. Lettres et Sciences Humaines (1986-1989)*, Publications de l'Université de Provence, 1990.

[4] Vezi site-ul U.F.R.-E.R.L.A.O.S.: http://www.up.univ-mrs.fr/erlaos/pageufr.htm

[5] Mulţumesc şi pe această cale domnului Valeriu Rusu, profesor emerit la Université de Provence, pentru amabilitatea şi disponibilitatea pe care mi le-a arătat în realizarea acestei documentări.

BDD-V2356 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:23 UTC)

3. Rolul Lectoratului în păstrarea şi promovarea culturii româneşti

Este evident – şi colegii care au fost sau sunt implicaţi în predarea limbii române studenţilor străini pot să confirme sau să infirme – că, din fericire, Lectoratul este primul instrument care lucrează în mod direct la imaginea culturală, deci pozitivă, a României în lume.

De ce?

Pentru că Lectoratul este prima interfaţă între limba, cultura, valorile româneşti şi spaţiul în care acesta se plasează. Pentru că interesatul, pasionatul sau iubitorul de România, să-l numim cu un termen generic „student", intră în contact cu specificitatea românească în momentul frecventării cursurilor de limba şi literatura română, a celor de civilizaţie românească. Suntem în măsură să afirmăm că, dacă în spaţiul universitar provensal imaginea negativă şi „exotică" a României trezeşte curiozitatea studenţilor (am avut studenţi care au mărturisit acest lucru, întrucât la fiecare început şi sfârşit de semestru realizăm un chestionar prin care-i interogăm asupra motivaţiei alegerii studierii limbii române), încet-încet aceştia ajung să-şi schimbe părerea şi, mai mult, ajung să iubească România, să-şi dorească să vină în România, să facă studii sau stagii de cercetare aici.

În ce constă şi cum reuşeşte un lectorat să păstreze acest specific românesc?

În primul rând, acesta se conservă prin limbă. Posibilitatea alegerii, chiar şi numai opţional, a studierii limbii române este un prim pas spre transmiterea parţială a sufletului românesc, deoarece, credem noi, înainte de orice altceva, limba este cea care configurează şi indică existenţa unei comunităţi într-un anumit spaţiu geografic.

În al doilea rând, facilitarea contactului cu ceea ce înseamnă tradiţie, obiceiuri populare etc., facilitare realizată de către noi prin materialele audio-video ce constituie suportul didactic al cursurilor de cultură şi civilizaţie românească.

În al treilea rând, organizarea de întâlniri cu diverse tematici (gastronomie, sport, cinematografie etc.), ce implică atât lectorul, cât şi studentul.

Care ar trebui să fie, din această perspectivă, politica sau politicile culturale concrete pe care ar trebui să le susţină şi să le promoveze actorii implicaţi?

► Încercarea de a face vizibil lectoratul şi de a instituţionaliza limba română prin donaţiile de carte (venite, în mod direct, din partea autorilor, sau, indirect, prin edituri şi biblioteci universitare ori publice), prin crearea de manuale care să aibă ca public ţintă toate categoriile de vârstă (de la clasa a doua până la liceu) şi care să atingă o paletă cât mai variată de domenii.

► Organizarea de cel puţin două ori într-un an universitar a „Sărbătorii Porţilor Deschise", unde interesatul sau mai puţin interesatul are ocazia să afle de existenţa centrelor de predare a limbii române din ţara respectivă, în cazul nostru, Franţa (Departamentele de Română, Lectoratele, Centrele Culturale etc.).

► Creşterea numărului de burse şi crearea de programe de mobilităţi studenţeşti pentru studenţii străini care vor să înveţe limba română (investiţie ce va asigura formarea de viitori traducători de literatură română, de viitori profesori etc.).

► Implicarea concretă a instituţiilor ce au ca misiune promovarea limbii, culturii şi civilizaţiei româneşti (vezi Institutul Limbii Române – Ministerul Educaţiei, Departamentul pentru românii de pretutindeni – Ministerul de Afaceri Externe, Institutul Cultural Român ş.a.) în susţinerea financiară, chiar şi parţială, şi logistică a lectoratelor

BDD-V2356 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:23 UTC)

în organizarea de evenimente culturale – expoziții, conferințe, seminarii, ateliere de lucru – ce au ca invitați personalități consacrate, tineri creatori din societatea românească atât din țară, cât şi din diaspora (invitarea scriitorilor români, a artiştilor români, a oamenilor de teatru şi film pentru a-şi prezenta ei înşişi opera).

Şi lista ar putea continua.

4. În loc de concluzie

Prin analiza noastră am dorit să scoatem în evidență importanța menținerii, înainte de toate, a lectoratelor de limbă, cultură şi civilizație românească în lume, insistând asupra funcțiilor pe care acestea le dețin: pe de o parte, instrument de păstrare şi promovare a identității culturale româneşti şi, pe de altă parte, liant, punte de comunicare între două sau mai multe culturi.

Le lectorat – un moyen pour préserver et promovoir l'identité culturelle?! Étude de cas: le lectorat de langue, culture et civilisation roumaine de l'Université de Provence (Aix-Marseille I, France)

Notre ouvrage mets en évidence l'importance de l'existence et de la maintenance des lectorats de langue, culture et civilisation roumaine dans le monde, en insistant sur ses functions, sur son rôle: d'un part, ce de moyen qui permet de conserver et de promovoir l'identité culturelle roumaine et, d'autre part, ce de liaison entre deux ou plusieurs cultures et espaces culturels.

BDD-V2356 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:48:23 UTC)